

משנה סדורה

מחברת המשנה

מסכת תענית

הוצאת משנה סדורה

תשפ"ה

© כל הזכויות על הנוסח המוגה ועל עריכת הטקסט של המשנה (כולל גרסה, ניקוד, פיסוק ועיצוב) שמורות לרב אליהו דורדק, הוצאת "משנה סדורה" © 1995, 2025.

השם "משנה סדורה" והלוגו הנם סימנים רשומים לרב אליהו דורדק, הוצאת "משנה סדורה". מספר סימן 281606, 281607 בפנקס סימני המסחר של משרד המשפטים.

The name "Mishna Sdura" and accompanying logo are trademarks owned by Rabbi Elijah Dordek "Mishna Sdura", registered in the Register of Trade Marks of the Ministry of Justice (numbers 281606, 281607).

הערות והכוונה בלימוד 050-411-8385, m4115385@gmail.com
מנגינות לזכירת שמות המסכתות והפרקים אפשר להוריד בחינם מאתר משנה סדורה
www.mishnasdura.org.il

© כל הזכויות שמורות למשנת רפאל
פרטי ההוצאה: ת.ד. 212, מיקוד 90651, מצפה ירחו
טלפון: 03-5376771, פקס: 03-5376772, אימייל: office@mishnayot.co.il
הוצאה לאור: משה פרנסיס מהדורה ראשונה - אלול התשעד

עימוד ועיצוב: חיה זיידבנד

מסת"ב: 9-10-978-965-7843

להשיג בחנויות ספרים ואצל המפיץ הראשי משה אברמוביץ

משרד 054-945-2438, 03-5782270
www.moshebooks.com | books2270@gmail.com

ספרי
אברמוביץ

קְשָׁרִים עַל גְּרָגְרוֹתֶיךָ - קְשָׁרִים עַל אֲצְבָּעֶיךָ

הקדמה למחברת המשנה

תורה שלמה בלמידה שלמה

בספר משלי מצאנו שני פסוקים דומים אך לא זהים:

"קְשָׁרִים עַל גְּרָגְרוֹתֶיךָ, כְּתָבָם עַל לִוְזוֹ לִבְךָ" (משלי ג, ג)

"קְשָׁרִים עַל אֲצְבָּעֶיךָ, כְּתָבָם עַל לִוְזוֹ לִבְךָ" (משלי ז, ג)

שניהם מתארים מסע - מתורה שבפה, לקול ולגוף, ועד להפנמה בלב. זו תורת למידה מקיפה, והבנה זו עומדת בבסיסה של "מחברת המשנה" מבית משנה סדורה.

שלושה שלבים - שלוש פעימות של לימוד

קְשָׁרִים עַל גְּרָגְרוֹתֶיךָ - שלב השינון הקולי - הגרון והאוזן.

כשלומד משנן בקול, הוא מעורר את הזיכרון הראשוני. קול התורה מהדהד באוזנו ופותח את הדלת ללב. כמו שנאמר על מעמד הר סיני (דברים ד, יב): "קול דְּבָרִים אֲתֶם שֹׁמְעִים".

חז"ל דרשו (ע"ז יט): "לעולם ילמד אדם תורה ואחר כך יהגה", ללמדך שהשינון הקולי קודם לעיון.

קְשָׁרִים עַל אֲצְבָּעֶיךָ - שלב הכתיבה והיציאה.

כאשר התלמיד כותב במו ידיו את מה שהבין - נוצר רושם חדש, עמוק ואיש. כפי שאמרו חז"ל (ב"ב ז'): "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו", ופירש המהרש"א: תלמודו בידו - ממש, בכתב ידו.

גם דברי האר"י תומכים בכך: "וקנה לך חֵבֶר - אל תיקרי קְנָה אלא קְנָה - קולמוס, כי עיקר זכירה כשכותב הלומד את דבריו בעצמו".

כְּתָבָם עַל לִוְזוֹ לִבְךָ - שלב ההפנמה

כשלימוד נכתב, נשנה ונחוה - הוא חודר אל הלב.

כדברי רבא (ע"ז שם): "בתחילה נקראת התורה על שמו של הקב"ה, ולבסוף - על שמו [של הלומד]". זוהי תכלית הלימוד - שתהפוך התורה לתורתו של האדם.

תורת הלמידה והמדע המודרני

כיום, המדע מאשש את דברי חז"ל: למידה שמערבת חושים רבים - דיבור, שמיעה, כתיבה וראייה - מעוררת רשתות עצביות מרובות במוח, ומובילה לזיכרון חזק ועמוק יותר. כתיבה ביד מפעילה את המוח באופן עמוק ורב-מערכתי, תוך יצירת קשר בין זיכרון, מוטוריקה ורגש, מה שמחזק את ההבנה והזיכרון. הקלדה, השכיחה כל כך בימינו - היא פעולה טכנית ואוטומטית, בפרט במכשירים ניידים, שאינה מעוררת את אותם מנגנונים קוגניטיביים.

מעמד הר סיני כסינסתזיה קולקטיבית

נתבונן שוב בנאמר במתן תורה (שמות כ, יד): "וְכָל הָעָם רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת".

זוהי תופעה הנקראת "סינסתזיה" - עירוב חושים (כגון לראות צלילים או לשמוע צבעים - איזה צבע זה הקול של חצוצרה?). מחקרים מראים שלבעלי סינסתזיה יש זיכרון חזק במיוחד, דווקא בתחומים שבהם החושים מתמזגים.

חז"ל ראו בתופעה זו שיא של חיבור - שבו התורה לא רק נמסרת אלא נחרתת בנפש, בכל החושים.

"מחברת המשנה" - כלי מושלם ללמידה שלמה

"מחברת המשנה" נוצרה על פי שלושת השלבים הללו. היא מלווה את הלומד מהשינון, דרך כתיבה, ועד להפנמה.

שלושת חלקי החוברת:

1. שינון בעימוד מדויק - העימוד הקצר והקצבי של המשניות בעיצוב המוכר כל כך של "משנה סדורה", מאפשר שינון קולח, ברור ומשמח, "קְשֶׁרֶם עַל גְּרָדוֹתֶיךָ".
2. מרחב לכתיבה אישית - כל משנה מובאת בעמוד משלה עם מקום לכתיבה. התלמיד כותב בלשונו, מסכם, שואל, מסמן - וחווה את הלימוד באופן אישי, "קְשֶׁרֶם עַל אֲצָבְעוֹתֶיךָ".
3. פירוש "משנת רפאל" וטבלת חזרות - ביאור קצר ובהיר שמלווה הבנת הפשט, יחד עם טבלת חזרות מעקב המדרבנת חזרות סדורות להפנמה ארוכת טווח, "כְּתָבֶם עַל לִיחַ לְבַבְךָ".

תודה והוקרה

תודתי לכל שותפיי ליצירת החוברת:

משנת רפאל – מפעל התורה של הרב רפאל פרנסיס זצ"ל, אשר זכיתי לעמוד בראש צוות העריכה. בִּן יְכַבֵּד אָב (מלאכי א:10) – ר' משה פרנסיס, בשותפות נאמנה, מוקיר את זכר אביו ותורתו – העניק לנו רשות שימוש במהדורה מיוחדת זו. תודתנו נתונה לו על הפצת משנתו הנקייה של אביו להועיל לתלמידים ולמלמדים.

לידידי המחנך המסור הרב יצחק שרביט שליט"א – ששנים רבות מלמד בעזרת "משנה סדורה", ותרם להוצאה זו בהערותיו המאירות. תודה גם לכל המורים והמנהלים, ששלחו משוב מהשטח וסייעו בגיבוש המהדורה – ובעיקר לתלמידים עצמם, שעשו את המחברת שלהם, כתבו, שינו, וכתבו ביאורים וסיכומים שהאירו את המשנה מחדש.

ר' פנחס וילק – תלמידי היקר ומנהל הוצאת הספרים עצמם לפועל, על מסירותו ועינו הפקוחה. לגברת חיה זיידבנד – על עיצובה המוקפד והבהיר.

סיום

"מחברת המשנה" היא רק אמצעי לימוד – היא תנועה של חיבור. בין קול למשנה, בין כתב ליד, בין שינון לפשט, ובין תלמיד לעולם התורה.

כפי שאמרו חז"ל: "אין אדם לומד תורה אלא ממקום שליבו חפץ". ואנו מבקשים: שיזכו תלמידינו לחפוף, לזכור ולבנות לעצמם תורת חיים שתהיה חרותה על לוח לבם לעד.

אליהו חיים בן אברהם יצחק דורדק

הוצאת משנה סדורה

ניסן תשפ"ה

חלק א'

מסכת תענית
לשינון מקדים ולחזרה

מסכת תענית

פרק ראשון

א. מאימתי מזכירין גבורות גשמים?

רבי אליעזר אומר:

מיום טוב הראשון של החג.

רבי יהושע אומר:

מיום טוב האחרון של החג.

אמר לו רבי יהושע:

הואיל ואין הגשמים אלא סימן קללה בחג,

למה מזכיר?

אמר לו רבי אליעזר:

אף אני לא אמתתי לשאול,

אלא להזכיר "משיב הרוח ומוריד הגשם"

בעונתו.

אמר לו:

אם כן, לעולם יהא מזכיר.

ב. אין שואלין את הגשמים

אלא סמוך לגשמים.

רבי יהודה אומר:

העובר לפני התבה

ביום טוב האחרון של החג —

האחרון מזכיר, הראשון אינו מזכיר.

ביום טוב הראשון של פסח —

הראשון מזכיר, האחרון אינו מזכיר.

עד אימתי שואלין את הגשמים?

רבי יהודה אומר:

עד שיעבר הפסח.

רבי מאיר אומר:

עד שיצא ניסן, שנאמר (יזאל ב, כג):

"וירד לכם גשם, בורה ומלקוש בראשון".

ג. בשלשה במרחשון שואלין את

הגשמים.

רבן גמליאל אומר: בשבעה בו,

חמשה עשר יום אחר החג,

כדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת.

ד. הגיע שבעה עשר במרחשון ולא ירדו

גשמים —

התחילו היחידים מתעניין שלש תעניות;

אוכלין ושותין משחשקה,

ומתריין במלאכה וברחיצה ובסיכה,

ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה.

ה. הגיע ראש חודש כסלו

ולא ירדו גשמים —

בית דין גוזרין שלש תעניות על הצבור;

אוכלין ושותין משחשקה,

ומתריין במלאכה וברחיצה ובסיכה,

ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה.

ו. עברו אלו ולא נענו —

בית דין גוזרין שלש תעניות אחרות על הצבור;

אוכלין ושותין מבעוד יום,

וְאִסּוּרֵינָא בְּמִלְאָכָה וּבְרַחֲמֵיכָה וּבְסִיכָה,
וּבְנִעִילַת הַסַּנְדֵּל וּבְחֻשְׁמֵי שׁ הַמָּטָה,
וְנוֹעֲלֵינָא אֶת הַמְּרוֹחֲצָאוֹת.

עֲבְרוּ אֱלוֹ וְלֹא נֶעְנוּ —

בֵּית דִּין גּוֹזְרֵין עֲלֵיהֶם עוֹד שָׁבַע,
שֶׁהֵן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה תַעֲנִיּוֹת עַל הַצָּבוּר;
הֲרֵי אֱלוֹ תַרְרוֹת עַל הָרֵאשׁוֹנוֹת,
שֶׁבְּאֱלוֹ מִתְרַעֲצִין וְנוֹעֲלִין אֶת הַתְּנִיּוֹת.

בְּשָׁנֵי מַטִּינָא עִם חֻשְׁכָּה,

וּבְחֻמֵּי שִׁישֵׁי מִתְרִין מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת.

ז. עֲבְרוּ אֱלוֹ וְלֹא נֶעְנוּ —
מִמַּעֲטֵינָא בְּמִשְׁאָא וּמִתָּן,
כְּבַנְנָן וּבְנִטְיָעָה,
כְּאַרוּסֵין וּבְנִשׁוּאֵין,
וּבְשִׂאֵילַת שְׁלוֹם בֵּין אָדָם לְחֶבְרוֹ,
כְּכַנְיָ אָדָם הַנְּזוּפִין לְמָקוֹם.

הַיְחִידִים חוֹזְרִים וּמִתְעַנִּים עַד שֶׁיֵּצֵא נִסָּן.

יֵצֵא נִסָּן וְיִרְדּוּ גִשְׁמִים —
סִימָן קָלָלָה,

שְׁנַאמַר (שמואל א' יב, יז):

"הֲלֹא הִצִּיר־זוֹטִים הַיּוֹם" וְגוֹמַר.

חלק ב'

מסכת תענית
ללימוד וסיכום

פרק ראשון

משנה א

מַאימְתִי מִזְכִּירִין גְבוּרוֹת גְּשָׁמִים?

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר:

מִיּוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן שֶׁל הַחֵג.

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר:

מִיּוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל הַחֵג.

אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ:

הוֹאִיל וְאִין הַגְּשָׁמִים אָלֹא סִימָן קָלָלָה בְּחָג,

לָמָּה מִזְכִּירִין?

אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר:

אַף אֲנִי לֹא אָמַרְתִּי לְשֹׂאֹל,

אָלֹא לְהַזְכִּיר "מְשִׁיב הַרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם" בְּעוֹנָתוֹ.

אָמַר לוֹ:

אִם כֵּן, לְעוֹלָם יִהְיֶה מִזְכִּירִין.

משנה ב

אֵין שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים
אֶלָּא סְמוּךְ לַגְּשָׁמִים.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:

הַעוֹבֵר לְפָנַי הַתְּבָה

בְּיוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן שֶׁל הַחֵג –

הָאֲחֵרוֹן מִזְכִּיר, הָרֵאשׁוֹן אֵינוֹ מִזְכִּיר.

בְּיוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח –

הָרֵאשׁוֹן מִזְכִּיר, הָאֲחֵרוֹן אֵינוֹ מִזְכִּיר.

עַד אֵימָתֵי שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים?

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:

עַד שִׁיעֵבֵר הַפֶּסַח.

רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר:

עַד שִׁיֵּצֵא נִסָּן, שְׁנֵאַמֵּר (יואל ב, כג):

"וַיּוֹרֵד לָכֶם גֶּשֶׁם, בּוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ בְּרֵאשׁוֹן".

משנה ג

בְּשִׁלְשָׁה בְּמַרְחָשׁוֹן שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים.
רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: בְּשִׁבְעָה בּוֹ,
חֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם אַחֲרֵי הַחֵג,
כְּדִי שִׁיגִיעַ אַחֲרוֹן שְׁבִיטֵי־יִשְׂרָאֵל לְנֹהַר פְּרָת.

משנה ד

הִגִּיעַ שְׁבַעַה עָשָׂר בְּמַרְחֵשׁוֹן וְלֹא יָרְדוּ גְשָׁמִים –
הִתְחִילוּ הַיְחִידִים מִתְעַנִּין שֶׁלֹּשׁ תַּעֲנִיּוֹת;
אוֹכְלֵין וְשׁוֹתִין מִשְׁחָשְׁכָה,
וּמְתָרִין בְּמִלְאָכָה וּבְרַחֲצָה וּבְסִיכָה,
וּבְנֻעִילַת הַסַּנְדָּל וּבְתַשְׁמִישׁ הַמָּטָה.

משנה ה

הַגִּיעַ רֹאשׁ חֹדֶשׁ כְּסֻלּוֹ

וְלֹא יֵרְדוּ גְשָׁמִים –

בֵּית דִּין גּוֹזְרִין שְׁלֵשׁ תַּעֲנִיּוֹת עַל הַצָּבוּר;

אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין מִשְׁחָשְׁכָה,

וּמִתְרִין בְּמִלְאָכָה וּבְרַחֲיִצָה וּבְסִיכָה,

וּבְנַעֲלֵת הַסַּנְדָּל וּבַתְּשֻׁמִישׁ הַמָּטָה.

משנה ו

עָבְרוּ אֱלֹהֵי וְלֹא נֶעְנֶוּ –

בֵּית דִּין גּוֹזְרִין שְׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת אַחֲרוֹת עַל הַצָּבוֹר;

אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין מִבְּעוֹד יוֹם,

וְאִסּוּרִין בְּמִלְאָכָה וּבְרַחֲצָה וּבְסִיכָה,

וּבְנֻעֵילַת הַסַּנְדָּל וּבְתַשְׁמִישׁ הַמָּטָה,

וְנוֹעֲלִין אֶת הַמְּרַחֲצָאוֹת.

עָבְרוּ אֱלֹהֵי וְלֹא נֶעְנֶוּ –

בֵּית דִּין גּוֹזְרִין עֲלֵיהֶם עוֹד שִׁבְעַ,

שֶׁהֵן שְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה תַּעֲנִיּוֹת עַל הַצָּבוֹר;

הָרִי אֱלֹהֵי יְתָרוֹת עַל הָרֵאשׁוֹנוֹת,

שֶׁבָּאוּ מִתְרֵיעִין וְנוֹעֲלִין אֶת הַחֲנוּיּוֹת.

בְּשָׁנֵי מַטִּין עִם חֲשֻׁכָה,

וּבְחֻמֵּי מִתְרֵין מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת.

משנה ז

עָבְרוּ אֱלוֹ וְלֹא נֶעְנוּ –

מִמַּעֲטִין בְּמִשָּׁא וּמִתָּן,

בְּבִנְיָן וּבְנִטְיָעָה,

בְּאֲרוֹסִין וּבְנִשׁוּאִין,

וּבִשְׂאִילַת שְׁלוֹם בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ,

כְּבִנְיָ אָדָם הַנְּזוּפִין לְמָקוֹם.

הֵיחִידִים חוֹזְרִים וּמִתְעַנִּים עַד שֶׁיֵּצֵא נִסָּן.

יֵצֵא נִסָּן וַיֵּרְדוּ גְשָׁמִים –

סִימָן קָלָהּ,

שְׁנַאֲמַר (שמואל א' יב, יז):

"הֲלֹא קָצִיר־זוֹטִים הַיּוֹם" וְגוֹמַר.

חלק ג'

מסכת תענית
משנת רפאל
פירוש משולב

פרק ראשון

בקשת הטל והגשם בתפלה

א. מַאימְתִי מְזַכְרִין גְבוּרוֹת גְּשָׁמִים –
לומר "משיב הרוח ומוריד הגשם" בתוך התפילה **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מִיּוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן שֶׁל חַג רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: מִיּוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן שֶׁל חַג סוּכוֹת, דְּהֵיִינוּ שְׂמִינִי עֲצַרְתָּ.**

אִמַּר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר: הוֹאִיל וְאִין הַגְּשָׁמִים אֵלָּא סִימָן קָלְלָהּ בְּחַג שְׁהָרִי מוֹנְעִים אוֹתָנוּ מִלִּישֵׁב בְּסוּכָה (ראה סוכה ב, ט), אִם כֵּן לָמָּה מְזַכְרִי מִיּוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן שֶׁל חַג?

אִמַּר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: אַף אֲנִי לֹא אֶמְרֵתִי שִׁישׁ לְשֹׂאֵל – לבקש ולהתפלל שירדו גשמים, **אֵלָּא לְהוֹזְכִיר גְבוּרָתוֹ שֶׁל הַקָּב"ה וּלְשַׁבְּחוֹ, שֶׁהוּא מְשִׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגְּשָׁם בְּעוֹנָתוֹ –** בזמנו, כלומר משעה שיש בו צורך.

אִמַּר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר: לְשִׁיטְתָּךְ אִם כֵּן, לְעוֹלָם יֵהָא מְזַכְרִי אֶת הַגְּשָׁמִים אֲפִילוּ בִּימֹת הַחֲמָה.

ב. אֵין שׂוֹאֲלִין – מבקשים את הגשמים לומר "ותן טל ומטר לברכה" בתפלה, **אֵלָּא סָמוּךְ לְגְשָׁמִים כַּמְבוֹאֵר בַּמִּשְׁנָה הַבָּאָה.**

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שְׁלִיחַ צִיבוּר הָעוֹבֵר לְפָנָי הִתְבָּה בְּיוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן שֶׁל חַג הַסּוּכוֹת, הֵיִינוּ בְּיוֹם שְׂמִינִי עֲצַרְתָּ, הָאֲחֵרוֹן – המתפלל מוסף מזכיר "משיב הרוח ומוריד הגשם", **הָרֵאשׁוֹן –** המתפלל שחרית **אֵינוּ מְזַכְרִי גֶשֶׁם, אֲלֵא אוֹמֵר "מוריד הטל". בְּיוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, הָרֵאשׁוֹן –** המתפלל שחרית **מְזַכְרִי "משיב הרוח ומוריד הגשם", הָאֲחֵרוֹן –** המתפלל מוסף **אֵינוּ מְזַכְרִי גֶשֶׁם אֲלֵא טַל.**

עַד אֵימְתִי שׂוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים בְּאִמְרַת "ותן טל ומטר לברכה"? רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד שִׁיעֲבוֹר חַג הַפֶּסַח.

רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: עַד שִׁיצֵא כָל חוֹדֵשׁ נִיסָן, שֶׁנֶּאֱמַר (יזאל ב, כג): "וַיּוֹרֵד לָכֶם גֶּשֶׁם מוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ בְּרֵאשׁוֹן" – בחודש הראשון הוא חודש ניסן, הרי שבחודש ניסן עדיין הגשם הוא לברכה.

ג. בְּשִׁלְשָׁה בְּמִרְחָשׁוֹן שׂוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים – אומרים "ותן טל ומטר לברכה" בברכת השנים, שאז מתחילה עונת הגשם בארץ ישראל.

רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מִתְחִילִים לְבַקֵּשׁ בְּשַׁבְּעָה בּוֹ – במרחשוון, שהוא חמשה עשר יום אחר החג – חג סוכות, וזאת למה? **כְּדֵי שִׁיגִיעַ אֲחֵרוֹן שְׁבִישׂרָאֵל**

מן השמים, שלא ירדו גשמים - **בית** **דין גוזרין שלש תעניות אחרות** נוספות **על הצבור** חמורות מהראשונות, ואלו הלכותיהן: **אוכלין ושותין** רק **מבעוד יום** ומתחילים בתענית משחשיכה, **ואסורין במלאכה וברחיצה** - רחיצת כל הגוף במים חמים **ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה, ונועלין את המרחצאות** שהרי אסורים ברחיצה.

עברו תעניות אלו ולא נענו - עדיין לא ירדו גשמים - **בית דין גוזרין עליהם עוד שבע תעניות, שהן** בסך הכל **שלש עשרה תעניות על הצבור** עם שש התעניות שקדמו להן.

הרי אלו - שבע התעניות האחרונות **יתרות על הראשונות, שבאלו נוסף על החומרות הקודמות מתריעין** - תוקעים בשופרות **ונועלין את החנויות** שאינן של דברי מאכל. וחנויות של דברי מאכל - **בשני** - בתעניות שביום שני **מטין** - פותחים מעט את החנויות **עם חשכה**, כדי שיוכלו לקנות אוכל לאחר התענית, **ובחמישי מתרין לפתוח את החנויות כל היום מפני כבוד השבת:**

ז. **עברו אלו** - שבע התעניות האחרונות **ולא נענו** - אין בית דין גוזרים עוד תעניות על הציבור, שאין מטריחים את הציבור יותר מדאי, אבל

שעלה לרגל בחג הסוכות **לנהר פרת** קודם התחלת הגשמים:

ד. אם **הגיע יום שבעה עשר במרחשון** שהוא הזמן האחרון של עונת הגשם הראשון (שהן שלושה זמנים: שלושה במרחשון, שבעה בו ושבעה עשר בו), ועבר היום **ולא ירדו עדיין גשמים** - **התחילו היחידים** - תלמידי חכמים להיות **מתענין** סדר של **שלש תעניות** שני חמישי ושני.

בתעניות אלו **אוכלין ושותין משחשכה** - כל ליל התענית עד עלות השחר **ומתרין ביום הצום במלאכה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל** של עור **ובתשמיש המטה** ואינם אסורים אלא באכילה ושתיה:

ה. **הגיע ראש חדש כסלו** ועבר היום **ולא ירדו עדיין גשמים** - **בית דין גוזרין** סדר של **שלש תעניות על הצבור** כולו, שני וחמישי ושני.

גם בתעניות אלו **אוכלין ושותין משחשכה, ומתרין במלאכה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה:**

ו. **עברו אלו** - שלוש תעניות הראשונות שגזרו על הציבור **ולא נענו**

יֵצֵא נִיסָן וְלֹא יֵרְדוּ גְשָׁמִים - הרי
 הגשמים היורדים אחר כך סִימָן קָלָלָה
 הם, שְׁנֵאמֶר (שמואל א, יב, ז): "הֲלוֹא קָצִיר
 חֲטִים הַיּוֹם אֶקְרָא אֵל ה' וַיִּתֵּן קִלּוֹת
 וּמָטָר, וַדְּעוּ וַרְאוּ כִּי רַעַתְכֶם רַבָּה אֲשֶׁר
 עָשִׂיתֶם בְּעֵינַי ה' לְשֹׂאֵל לָכֶם מֶלֶךְ",
 כלומר, הואיל ועכשיו זמן הקציר, אין
 הגשמים סימן ברכה אלא סימן לכעסו
 של ה':

מִמַּעֲטֵין בְּמִשָּׂא וּמִתֵּן, בְּבִנְיָן שֶׁל שְׂמֵחָה
 וּבְנִשְׂטֵעָה שֶׁל שְׂמֵחָה בְּאֵרוֹסִין וּבְנִשְׂוֹאִין,
 וּבְשִׂאֵלֵת שְׁלוֹם בֵּין אָדָם לְחֵבְרוֹ, כְּבִנְיָ
 אָדָם הַנְּזוּפִין לְמָקוֹם.

הִיחִידִים - תלמידי חכמים חוזרים
 וּמִתְעַנִּים בשני ובחמישי בשבוע עַד
 שִׂיצָא נִיסָן וְנוֹהֲגִים כְּמוֹ בְּתַעֲנוּיֹת
 הַרְאִשׁוֹנוֹת.

